

Irak). Temperament polemiczny A. G., nieustanne „szarganie świętości”, skłonność do szokowania czytelnika coraz to nowymi, często w postaci paradoksu wyrażanymi skojarzeniami, od razu na wstępie podważa zaufanie do autorskich krytyk, obojętnych organizacji nauczania i badań we Francji czy też jej, jak również zachodnioeuropejskiej literatury przedmiotu, notabene doprowadzonej do 1978 r., którym to kwestiom poświęcono aż pięć spośród sześciu rozdziałów książki. Dopiero w rozdziale ostatnim — „O teorię feudalizmu” (s. 173 - 210) sformułowanych zostało kilka ciekawych propozycji konstruktywnych w rodzaju: konieczności traktowania feudalizmu jako złożonego systemu społecznego a nie struktury; system ten opiera się na nierozdzielnej władztwie grupy panów nad ziemią i uprawiającymi ją ludźmi (znajomość literatury wschodnio- i środkowoeuropejskiej przekonałaby autora o słuszności oraz dawności formułowanego wniosku), związkach pokrewieństwa tak naturalnego jak i sztucznego (przejaw tego ostatniego widzi autor nawet w ceremoniale pasowania rycerskiego, stanowiącego inicjację do „rodziny szlachetniej urodzonych”), wreszcie wielokierunkowej działalności Kościoła, który odgrywał rolę nie tylko gwaranta, ale i współtwórcy systemu.

S.R.

J. Ja. Frojanov, *Kijevskaja Rus'*, *Očerki socjał'no-političeskoj istorii*, Izd. Leningradskogo Universiteta, Leningrad 1980, ss. 256.

W sześć lat po tomie traktującym o dziejach społeczno-gospodarczych Rusi Kijowskiej, Autor, jeden z najbardziej kontrowersyjnych dziś i przekornych mediewistów radzieckich (por. CPH, XXIX, 2, s. 250 i n.), przedstawia z kolei osądowi czytelników swoją wizję ustroju politycznego dawnej Rusi między X a XII w. W formie siedmiu szkiców podjął Autor podstawową problematykę epoki jako to: pozycja i wzajemne stosunki książąt ruskich, rola drużyny, dominia i immunitety (nie było dla nich miejsca w omawianym okresie), więzy łączące książąt z ich „ludźmi” (ciekawie przedstawiona zasada wzajemności i wierności), wiece (uznane za prastare, zgromadzenie ogółu wolnych funkcjonujące bez przerw, odgrywające znaczną rolę w życiu księstw, owszem kierowane przez społeczną „góre”, ale jej niepodporządkowane), organizacja sił zbrojnych, wreszcie społeczno-polityczna funkcja miast (które przyrównuje autor do greckich miast-państw). Choć przede wszystkim nastawiony na polemikę z poprzednikami i sobie współczesnymi (uderza skrupulatność w prezentacji całej gamy poglądów na poszczególne kwestie), Autor wspiera również swoje wywody wnikliwą analizą i krytyką obszernie zestawionych źródeł.

S.R.

V. L. Janin, *Novgorodskaja feodal'naja rotčina. Istoriko-genealogičeskoje issledovanie*, Moskva 1981, Izd. Nauka, ss. 296. AN ZSRR — Otdelenije Istorii.

Akademik Janin, zasłużony badacz i najwybitniejszy dziś znawca dziejów Nowogrodu Wielkiego podejmuje w kolejnej monografii podwójne zadanie: po raz pierwszy odtworzyć genealogię kilku, najlepiej poświadczonych przez źródła (m. in. również zapiski na korze brzoazowej) rodzin bojarskich (poświęcono temu pierwszych sześć rozdziałów); dalej, wobec tego, że w badaniach genealogicznych ważką